

ZAWISŁOŚĆ SPRAWY W PROCESIE CYWILNYM

Joanna Mucha

MONOGRAFIE LEX

LEX

a Wolters Kluwer business

ZAWISŁOŚĆ SPRAWY W PROCESIE CYWILNYM

Joanna Mucha

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

LEX

a Wolters Kluwer business

Warszawa 2014

Stan prawny na 1 marca 2014 r.

Recenzent

Prof. dr hab. Krzysztof Knoppek

Wydawca

Magdalena Przek-Ślesicka

Redaktor prowadzący

Adam Choiński

Opracowanie redakcyjne

„Littera” Maria Beata Wawrzyńczak-Jędryka

Łamanie

Wolters Kluwer

Układ typograficzny

Marta Baranowska

.....
Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących
im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej
w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło.
A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.
.....

prawoLubni

SZANUJMY PRAWO I WŁASNOŚĆ

Więcej na www.legalnakultura.pl

POLSKA IZBA KSIĄŻKI

© Copyright by

Wolters Kluwer SA, 2014

ISBN 978-83-264-3229-3

ISSN 1897-4392

Wydane przez:

Wolters Kluwer SA

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. 22 535 82 00, fax 22 535 81 35

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Spis treści

Wykaz skrótów / 17

Wstęp / 21

Rozdział I

Geneza i pojęcie zawisłości sprawy / 27

1. Geneza instytucji zawisłości sprawy / 27
2. Pojęcie zawisłości sprawy w poglądach doktryny prawa postępowania cywilnego wybranych państw europejskich / 31
 - 2.1. Uwagi wstępne / 31
 - 2.2. Pojęcie zawisłości sprawy w wybranych systemach prawnych pochodzenia romańskiego / 33
 - 2.2.1. Włochy / 33
 - 2.2.2. Hiszpania / 35
 - 2.2.3. Francja / 37
 - 2.2.4. Belgia / 38
 - 2.3. Pojęcie zawisłości sprawy w wybranych systemach prawnych pochodzenia germańskiego / 38
 - 2.3.1. Uwagi wstępne / 38
 - 2.3.2. Niemcy / 39
 - 2.3.3. Austria / 41
 - 2.3.4. Liechtenstein / 42
 - 2.3.5. Szwajcaria / 42
3. Pojęcie zawisłości sprawy w poglądach polskiej doktryny postępowania cywilnego i orzecznictwa / 44
4. Analiza poglądów na temat pojęcia zawisłości sprawy / 48
5. Próba zdefiniowania pojęcia zawisłości sprawy / 63
6. Zawisłość sprawy jako przesłanka procesowa / 68

Rozdział II

Funkcje zawisłości sprawy / 75

1. Uwagi wstępne / 75
2. Funkcja stabilizacyjno-porządkująca / 78
3. Funkcja zadośćuczynienia postulatowi ekonomii procesowej (funkcja ekonomiczna) / 84
4. Funkcja zapobiegania konfliktom między orzeczeniami (funkcja prewencyjna) / 89
5. Funkcja ochrony pozwanego przed wikłaniem go w wielokrotne postępowania w tej samej sprawie i zapewnienia mu możliwości podjęcia obrony (funkcja ochronno-gwarancyjna) / 101
6. Funkcja poszanowania działalności jurysdykcyjnej sądów / 104

Rozdział III

Zawisłość sprawy w świetle konstytucyjnej zasady prawa do sprawiedliwego postępowania sądowego i zasad postępowania cywilnego / 110

1. Uwagi wstępne / 110
2. Prawo do sprawiedliwego postępowania sądowego / 111
 - 2.1. Uwagi ogólne / 111
 - 2.2. Treść prawa do sprawiedliwego postępowania cywilnego – wzmianka / 113
3. Prawo do powództwa w świetle prawa do sądu / 118
4. Prawo pozwanego do obrony jako element treści prawa do sprawiedliwego postępowania sądowego / 120
5. Wpływ powstania stanu zawisłości sprawy na prawo do sprawiedliwego postępowania cywilnego / 123
 - 5.1. Uwagi wstępne / 123
 - 5.2. Zawisłość sprawy a prawo dostępu do sądu / 125
 - 5.3. Zawisłość sprawy a prawo do postępowania zgodnego z wymogami sprawiedliwości proceduralnej / 129
 - 5.4. Zawisłość sprawy a prawo do uzyskania wyroku w rozsądnym terminie / 132
 - 5.5. Zawisłość sprawy a prawo do sprawiedliwego postępowania sądowego – podsumowanie / 133

- 5.6. Zawisłość sprawy w kontekście zasad kontrydiktoryjności i równości jako elementów prawa do słusznego rozpatrzenia sprawy / 142

Rozdział IV

Czasowe ramy zawisłości sprawy / 151

1. Uwagi wstępne / 151
2. Moment początkowy zawisłości sprawy – uwagi ogólne / 152
3. Moment początkowy zawisłości sprawy w świetle przepisów kodeksu postępowania cywilnego / 160
 - 3.1. Doręczenie odpisu pozwu pozwanemu / 160
 - 3.1.1. Uwagi wstępne / 160
 - 3.1.2. Doręczenie właściwe, zastępcze i *per aviso* / 162
 - 3.1.3. Doręczenie do rąk kuratora ustanowionego dla osoby nieznannej z miejsca pobytu / 165
 - 3.1.4. Skutki nieprawidłowego doręczenia dla powstania zawisłości sprawy / 171
 - 3.1.5. Skutki braku doręczenia odpisu pozwu pozwanemu dla powstania stanu zawisłości sprawy / 174
 - 3.2. Powzięcie przez pozwanego wiedzy na temat nowych roszczeń zgłoszonych przez powoda w toku postępowania / 176
 - 3.2.1. Wystąpienie przez powoda z nowym roszczeniem zamiast pierwotnie zgłoszonego oraz zgłoszenie innych roszczeń obok dotychczas dochodzonego na rozprawie w obecności pozwanego / 176
 - 3.2.2. Wystąpienie przez powoda z nowym roszczeniem zamiast pierwotnie zgłoszonego oraz zgłoszenie innych roszczeń obok dotychczas dochodzonego w innych wypadkach niż na rozprawie w obecności pozwanego / 177
 - 3.3. Moment powstania zawisłości sprawy w przypadku wytoczenia powództwa w postępowaniu grupowym / 178
 - 3.4. Powstanie zawisłości sprawy w przypadku wytoczenia powództwa wzajemnego / 182
 - 3.5. Powstanie zawisłości sprawy w postępowaniu nakazowym i upominawczym / 182

- 3.6. Powstanie zawisłości sprawy w przypadku wydania przez sąd wyroku zaocznego / **183**
4. Wpływ przebiegu postępowania na trwanie stanu zawisłości sprawy / **184**
5. Wygaśnięcie zawisłości sprawy / **190**
 - 5.1. Uwagi ogólne w kwestii sposobów zakończenia stanu zawisłości sprawy / **190**
 - 5.2. Sposoby zakończenia zawisłości sprawy / **192**
 - 5.2.1. Wygaśnięcie zawisłości sprawy jako następstwo wydania przez sąd prawomocnego wyroku / **192**
 - 5.2.2. Wygaśnięcie zawisłości sprawy w następstwie podjęcia przez strony czynności dyspozycyjnych / **193**
 - 5.2.3. Wygaśnięcie zawisłości w wyniku zakończenia postępowania z przyczyn formalnych / **194**
 - 5.2.3.1. Odrzucenie pozwu / **194**
 - 5.2.3.2. Umorzenie postępowania na skutek niepodjęcia postępowania zawieszono / **194**
 - 5.2.3.3. Umorzenie postępowania z powodu niedopuszczalności wydania wyroku / **195**
 - 5.2.4. Inne przypadki wygaśnięcia zawisłości sprawy / **195**
6. Restytucja stanu zawisłości sprawy / **197**

Rozdział V

Skutki zawisłości sprawy / 202

1. Charakterystyka i klasyfikacja skutków zawisłości sprawy / **202**
2. Skutki zawisłości sprawy wobec postępowania, w którym stan zawisłości powstał (skutki wewnętrzne zawisłości) / **203**
 - 2.1. Uwagi wstępne / **203**
 - 2.2. Stabilizacja podmiotowa postępowania / **205**
 - 2.2.1. Granice podmiotowe postępowania / **205**
 - 2.2.2. Utrwalenie zakresu podmiotowego w przypadku zbycia w toku sprawy rzeczy lub prawa objętych sporem / **207**
 - 2.2.3. Utrwalenie zakresu podmiotowego w przypadku następstwa procesowego, niebędącego wynikiem następstwa prawnego / **211**

-
- 2.2.4. Utrwalenie zakresu podmiotowego w przypadku podmiotowych zmian powództwa według przepisów art. 194 i 196 k.p.c. / **214**
 - 2.3. Stabilizacja przedmiotowa postępowania / **215**
 - 2.3.1. Wpływ zawisłości sprawy na dopuszczalność, względnie zakaz przedmiotowej zmiany powództwa / **216**
 - 2.3.2. Wpływ zbycia rzeczy lub prawa objętych sporem na bieg postępowania / **217**
 - 2.3.3. Dopuszczalność podejmowania czynności dyspozytywnych / **218**
 - 2.3.4. Możliwość przygotowania przez pozwanego obrony / **219**
 - 2.4. Wpływ powstania zawisłości sprawy na zgłoszenie interwencji głównej, ubocznej i przyzozwania / **223**
 - 2.4.1. Interwencja uboczna i przyzozwanie / **223**
 - 2.4.2. Interwencja główna / **228**
 - 2.5. Wpływ powstania zawisłości sprawy na dopuszczalność wytoczenia powództwa wzajemnego / **229**
 - 3. Skutek zawisłości sprawy wobec innych postępowań w tej samej sprawie (skutek zewnętrzny zawisłości) / **232**
 - 3.1. Niedopuszczalność wszczęcia ponownego postępowania o to samo roszczenie pomiędzy tymi samymi stronami jako skutek zawisłości / **232**
 - 3.2. Tożsamość czy identyczność – wyjaśnienia terminologiczne / **235**
 - 3.3. Tożsamość przedmiotu procesów / **238**
 - 3.3.1. Roszczenie procesowe jako przedmiot procesu / **238**
 - 3.3.2. Tożsamość żądania i podstawy faktycznej jako warunek skutku zawisłości w postaci niedopuszczalności wszczęcia ponownego postępowania w tej samej sprawie / **242**
 - 3.3.3. Tożsamość przedmiotu w przypadku dochodzenia kilku roszczeń / **250**
 - 3.3.3.1. Tożsamość w przypadku kumulatywnego dochodzenia roszczeń / **250**
 - 3.3.3.2. Tożsamość w przypadku dochodzenia roszczenia głównego i ewentualnego / **255**

- 3.3.3.3. Tożsamość w przypadku dochodzenia roszczeń alternatywnych / **260**
- 3.3.4. Dochodzenie części roszczenia / **262**
- 3.3.5. Tożsamość w przypadku dochodzenia roszczeń w postępowaniu grupowym / **265**
- 3.4. Tożsamość podmiotowa / **267**
 - 3.4.1. Występowanie przez strony dwóch postępowań w odwróconych rolach procesowych / **267**
 - 3.4.2. Strony w znaczeniu formalnym i materialnym / **267**
 - 3.4.3. Tożsamość stron w przypadku wytoczenia powództwa w postępowaniu grupowym / **272**
 - 3.4.4. Tożsamość stron w przypadku wielopodmiotowości postępowania / **275**
 - 3.4.5. Tożsamość w przypadku podmiotów objętych tzw. rozszerzoną prawomocnością materialną wyroku / **276**
 - 3.4.5.1. Uwagi wstępne / **276**
 - 3.4.5.2. Legitymacja procesowa ściśle określonych w ustawie podmiotów / **278**
 - 3.4.5.3. Legitymacja do wytoczenia powództwa przyznana każdemu, kto ma w tym interes prawny / **279**
 - 3.4.6. Legitymacja procesowa przyznana określonemu kręgowi podmiotów (legitymacja grupowa) / **284**
 - 3.4.7. Legitymacja procesowa przyznana nieokreślonemu kręgowi podmiotów, posiadających interes prawny w wytoczeniu powództwa (wielość legitymacji procesowych indywidualnych) / **288**
 - 3.4.8. Tożsamość stron w razie następstwa procesowego / **290**
- 3.5. Tożsamość celu postępowań / **293**
 - 3.5.1. Uwagi wstępne / **293**
 - 3.5.2. Powództwo o zasądzenie świadczenia a powództwo o ustalenie istnienia albo nieistnienia prawa lub stosunku prawnego / **294**
 - 3.5.3. Powództwo o zasądzenie świadczenia a powództwo o ukształtowanie prawa lub stosunku prawnego / **307**

- 3.5.4. Powództwo o ukształtowanie prawa lub stosunku prawnego a powództwo o ustalenie istnienia albo nieistnienia prawa lub stosunku prawnego / **313**
- 3.6. Tożsamość postępowań w przypadku zgłoszenia interwencji głównej, ubocznej i przypozwania / **316**
 - 3.6.1. Stosunek pomiędzy postępowaniem toczącym się między stronami a postępowaniem wszczętym poprzez zgłoszenie interwencji głównej / **316**
 - 3.6.2. Stosunek pomiędzy postępowaniem, w którym została zgłoszona interwencja uboczna, a postępowaniem wszczętym poprzez interwenienta ubocznego przeciwko jednej ze stron / **319**
 - 3.6.3. Stosunek pomiędzy postępowaniem, w którym dokonano przypozwania a postępowaniem wszczętym poprzez interwenienta ubocznego przeciwko jednej ze stron / **324**
- 3.7. Badanie tożsamości sprawy przez sąd / **325**
 - 3.7.1. Uwzględnianie przez sąd zawisłości sprawy z urzędu / **325**
 - 3.7.2. Uwzględnienie zawisłości sprawy na zarzut pozwanego / **326**
 - 3.7.3. Zakres badania sądu / **327**

Rozdział VI

Kwestia zawisłości zarzutu potrącenia / 329

- 1. Uwagi wstępne / **329**
- 2. Potrącenie jako treść zarzutu procesowego / **333**
- 3. Charakter prawny zarzutu potrącenia z punktu widzenia funkcji przypisywanej jego podniesieniu w procesie / **335**
 - 3.1. Uwagi wstępne / **335**
 - 3.2. Zarzut potrącenia jako środek obrony pozwanego / **336**
 - 3.3. Zarzut potrącenia jako forma dochodzenia roszczeń / **339**
- 4. Ocena wpływu podniesienia zarzutu potrącenia na powstanie stanu zawisłości co do roszczeń objętych oświadczeniem o potrąceniu / **347**
 - 4.1. Uwagi wstępne / **347**
 - 4.2. Funkcje potrącenia / **349**
 - 4.3. Oświadczenie o potrąceniu i jego skutki na płaszczyźnie materialnoprawnej / **350**

- 4.4. Oświadczenie o potrąceniu a procesowy zarzut potrącenia / **353**
- 4.5. Potrącenie a postępowanie sądowe / **355**
 - 4.5.1. Potrącenie dokonane przed wytoczeniem powództwa / **355**
 - 4.5.2. Potrącenie w toku postępowania sądowego / **360**
- 5. Zarzut potrącenia a zawisłość sprawy / **362**

Rozdział VII

Wzajemne relacje pomiędzy sądowym postępowaniem rozpoznawczym a innymi postępowaniami cywilnymi z punktu widzenia powstania i skutków zawisłości sprawy / 370

- 1. Postępowanie przed sądem cywilnym a postępowanie wszczęte na skutek wytoczenia powództwa adhezyjnego / **370**
 - 1.1. Uwagi wstępne / **370**
 - 1.2. Wpływ toczenia się postępowania przed sądem cywilnym na dopuszczalność wytoczenia powództwa adhezyjnego / **372**
 - 1.3. Wpływ toczenia się postępowania przed sądem karnym na dopuszczalność wszczęcia postępowania cywilnego / **376**
- 2. Sądowe postępowanie rozpoznawcze a postępowanie pojednawcze / **380**
 - 2.1. Uwagi wstępne / **380**
 - 2.2. Wpływ toczenia się postępowania rozpoznawczego na dopuszczalność zawezwania do próby ugodowej / **381**
 - 2.3. Wpływ toczenia się postępowania pojednawczego na dopuszczalność wytoczenia powództwa / **386**
- 3. Postępowanie sądowe a pozasądowe postępowanie mediacyjne / **389**
 - 3.1. Uwagi wstępne / **389**
 - 3.2. Wpływ toczenia się postępowania sądowego na dopuszczalność wszczęcia mediacji pozasądowej / **391**
 - 3.3. Wpływ toczącej się mediacji pozasądowej na dopuszczalność wszczęcia postępowania sądowego / **395**
- 4. Postępowanie sądowe a postępowanie przed komisją pojednawczą w sprawach z zakresu prawa pracy / **396**

- 4.1. Uwagi wstępne / **396**
- 4.2. Wpływ toczenia się postępowania przed komisją pojednawczą na dopuszczalność wszczęcia postępowania sądowego / **397**
- 4.3. Wpływ toczącego się postępowania przed sądem pracy na dopuszczalność wszczęcia postępowania przed komisją pojednawczą / **402**
5. Postępowanie sądowe a postępowanie przed wojewódzką komisją do spraw orzekania o zdarzeniach medycznych / **402**
 - 5.1. Uwagi wstępne / **402**
 - 5.2. Wpływ postępowania przed wojewódzką komisją do spraw orzekania o zdarzeniach medycznych na dopuszczalność wszczęcia postępowania sądowego / **404**
 - 5.3. Wpływ toczenia się postępowania sądowego na dopuszczalność wszczęcia postępowania przed wojewódzką komisją do spraw orzekania o zdarzeniach medycznych / **405**
6. Postępowanie przed sądem państwowym a postępowanie przed sądem polubownym / **405**
 - 6.1. Uwagi wstępne / **405**
 - 6.2. Wpływ toczenia się postępowania przed sądem polubownym na dopuszczalność wszczęcia postępowania przed sądem państwowym / **409**
 - 6.3. Wpływ toczenia się postępowania przed sądem państwowym na dopuszczalność wszczęcia postępowania przed sądem polubownym / **412**

Rozdział VIII

Zawisłość sprawy w prawie Unii Europejskiej / 414

1. Zawisłość sprawy w przepisach rozporządzenia Rady nr 44/2001/WE z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (oraz w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1215/2012 z dnia 12 grudnia 2012 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych) / **414**

- 1.1. Zawisłość sprawy jako autonomiczne pojęcie prawa Unii Europejskiej / **414**
- 1.2. Przesłanki uwzględniania zawisłości sprawy przez sądy państw członkowskich / **417**
 - 1.2.1. Tożsamość spraw / **417**
 - 1.2.1.1. Tożsamość podmiotowa / **417**
 - 1.2.1.2. Tożsamość przedmiotowa / **422**
- 1.3. Moment początkowy stanu zawisłości sprawy / **427**
- 1.4. Postępowanie sądu w celu stwierdzenia zawisłości sprawy / **435**
 - 1.4.1. Uwagi wstępne / **435**
 - 1.4.2. Obowiązek sądu, przed którym postępowanie zostało wszczęte jako drugie, zawieszenia postępowania z urzędu / **437**
 - 1.4.3. Ustalenie jurysdykcji sądu, przed którym postępowanie zostało wszczęte wcześniej / **440**
- 1.5. Zawisłość sprawy w przypadku jurysdykcji wyłącznej / **442**
 - 1.5.1. Jurysdykcja wyłączna przysługująca obydwóm sądom, w których wszczęto postępowanie w tej samej sprawie / **442**
 - 1.5.2. Jurysdykcja wyłączna przysługująca jednemu z sądów, przed którymi wszczęto postępowanie w tej samej sprawie / **444**
 - 1.5.3. Jurysdykcja wyłączna wynikająca z umowy prorogacyjnej co do jurysdykcji / **448**
2. Zawisłość sprawy w świetle przepisów rozporządzenia Rady (WE) nr 2201/2003 z dnia 27 listopada 2003 r. dotyczącego jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej / **452**
 - 2.1. Uwagi wstępne / **452**
 - 2.2. Pojęcie *false litispendence* / **455**
 - 2.2.1. Autonomiczne pojęcie tożsamości przedmiotowej / **455**
 - 2.2.2. Tożsamość stron / **459**
 - 2.3. Moment powstania stanu zawisłości / **460**

- 2.4. Uprawnienie strony do podjęcia działań przed sądem, przed którym najpierw wytoczono powództwo, w przypadku stwierdzenia braku jurysdykcji przez sąd, w którym powództwo zostało wytoczone później / 461

Rozdział IX

Zawisłość sprawy w międzynarodowym prawie postępowania cywilnego / 464

1. Uwagi wstępne / 464
2. Zawisłość sprawy w umowach międzynarodowych / 465
 - 2.1. Zawisłość sprawy w umowach międzynarodowych, których Rzeczpospolita Polska jest stroną / 465
 - 2.2.1. Unormowania zawisłości sprawy w umowach dwustronnych z udziałem Rzeczypospolitej Polskiej / 465
 - 2.2.2. Konwencja z Lugano jako przykład umowy bilateralnej zawierającej regulację w przedmiocie zawisłości sprawy / 467
3. Zawisłość sprawy w świetle przepisów kodeksu postępowania cywilnego o międzynarodowym postępowaniu cywilnym / 472
 - 3.1. Przesłanki uwzględnienia stanu zawisłości sprawy w postępowaniu przed sądem zagranicznym przez sąd polski / 472
 - 3.1.1. Tożsamość sprawy / 473
 - 3.1.1.1. Ocena tożsamości podmiotowej i przedmiotowej spraw według prawa wewnętrznego państwa, w którym postępowanie zostało wszczęte / 473
 - 3.1.1.2. Pojęcie tożsamości podmiotowo-przedmiotowej spraw w postępowaniu międzynarodowym zgodnie z regułami przyjmowanymi w prawie wewnętrznym / 474
 - 3.1.2. Pierwszeństwo czasowe / 477
 - 3.1.2.1. Okoliczności podlegające badaniu przez sąd przy ocenie pierwszeństwa chronologicznego dwóch postępowań / 477
 - 3.1.2.2. Ocena powstania stanu zawisłości w sprawie / 477

- 3.1.2.3. Równoczesne wystąpienie zawisłości w konkurencyjnych postępowaniach / **481**
- 3.1.3. Prognoza uznania przyszłego wyroku sądu państwa obcego / **482**
 - 3.1.3.1. Negatywna prognoza co do uznania wyroku sądu zagranicznego jako podstawa odmowy zawieszenia postępowania przez sąd polski / **482**
 - 3.1.3.2. Ocena możliwości stwierdzenia przyczyn odmowy uznania przyszłego orzeczenia w toku postępowania / **485**
 - 3.1.3.3. Rozkład ciężaru udowodnienia negatywnej prognozy uznania przyszłego wyroku sądu zagranicznego / **488**
- 3.1.4. Brak ukończenia postępowania przed sądem zagranicznym jako podstawa odmowy uwzględnienia przez sąd polski stanu zawisłości powstałego w postępowaniu przed sądem państwa trzeciego / **490**
- 3.2. Badanie przez sąd polski zawisłości w postępowaniu przed sądem zagranicznym / **493**
- 3.3. Zawieszenie postępowania jako skutek uwzględnienia przez sąd polski zawisłości powstałej w postępowaniu przed sądem zagranicznym / **493**

Podsumowanie / **495**

Bibliografia / **505**

Orzecznictwo / **527**

Wykaz skrótów

Źródła prawa

- d. k.p.c.** Kodeks postępowania cywilnego z dnia 29 listopada 1930 r. (tekst jedn.: Dz. U. z 1950 r. Nr 43, poz. 394 z późn. zm.)
- EKPC** europejska Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z dnia 4 listopada 1950 r., ratyfikowana przez Polskę w dniu 19 stycznia 1993 r. (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 z późn. zm.)
- k.c.** ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 121)
- Konstytucja RP** Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.)
- Konwencja brukselska** Konwencja z dnia 27 września 1968 r. o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń w sprawach cywilnych i handlowych (Dz. Urz. WE L 299 z 31.12.1972, s. 32)
- Konwencja z Lugano** Konwencja z dnia 30 października 2007 r. o jurysdykcji i uznawaniu oraz wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych (Dz. Urz. UE L 339 z 21.12.2007, s. 3)
- k.p.** ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (tekst jedn.: Dz. U. z 1998 r. Nr 21, poz. 94 z późn. zm.)

- k.p.c.** ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 101)
- k.p.k.** ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555 z późn. zm.)
- p.w.k.p.c.** ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 297 z późn. zm.)
- rozporządzenie 44/2001 (Bruksela I)** rozporządzenie Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz. Urz. WE L 12 z 16.1.2001, s. 1; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne: rozdz. 19, t. 4, s. 42, z późn. zm.)
- rozporządzenie 2201/2003 (Bruksela IIa)** rozporządzenie Rady (WE) nr 2201/2003 z dnia 27 listopada 2003 r. dotyczące jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylające rozporządzenie (WE) nr 1347/2000 (Dz. Urz. UE L 338 z 23.12.2003, s. 1; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne: rozdz. 19, t. 6, s. 243, z późn. zm.)
- rozporządzenie 1215/2012 (Bruksela I bis)** rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1215/2012 z dnia 12 grudnia 2012 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz. Urz. UE L 351 z 20.12.2012, s. 1)
- ZPO** (Niemcy, Austria, Szwajcaria) kodeks postępowania cywilnego

Organy orzekające

- ETPC** Europejski Trybunał Praw Człowieka
- ETS** Europejski Trybunał Sprawiedliwości
- SA** sąd apelacyjny

SN Sąd Najwyższy

Czasopisma i publikatory

AUWr	Acta Universitatis Wratislaviensis
Biul. SN	Biuletyn Sądu Najwyższego
CPH	Czasopismo Prawno-Historyczne
DPP	Demokratyczny Przegląd Prawniczy
Dz. U.	Dziennik Ustaw
Dz. Urz.	Dziennik Urzędowy
ECR	European Court Reports
EPS	Europejski Przegląd Sądowy
KPP	Kwartalnik Prawa Prywatnego
LEX	System Informacji Prawnej „LEX Omega”
M. Praw.	Monitor Prawniczy
NP	Nowe Prawo
OSNC	Orzecznictwo Sądu Najwyższego – Izba Cywilna
OSNCP	Orzecznictwo Sądu Najwyższego – Izba Cywilna, Pracy i Ubezpieczeń Społecznych
OSNC-ZD	Orzecznictwo Sądu Najwyższego – Zbiór Dodatko- wy
OSPİKA	Orzecznictwo Sądów Polskich i Komisji Arbitrażo- wych
Pał.	Palestra
PiZS	Praca i Zabezpieczenie Społeczne
PPC	Polski Proces Cywilny
Prok. i Pr.	Prokuratura i Prawo
PS	Przegląd Sądowy
PUG	Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego
Rej.	Rejent
SC	Studia Cywilistyczne

SP	Studia Prawnicze
WPP	Wojskowy Przegląd Prawniczy
Zb. Orz.	Zbiór Orzecznictwa
ZNUŁ	Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego
ZNUWr	Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Wrocławskiego

Wstęp

Kodeks postępowania cywilnego¹ nie definiuje pojęcia zawisłości sprawy. Co więcej, przepisy kodeksu pojęciem tym nawet się nie posługują, używając terminów „tok sprawy”, „sprawa w toku” czy „sprawa tocząca się”, a więc sformułowań, które w doktrynie także bywają używane na określenie zawisłości sprawy². Częste występowanie w przepisach kodeksu wskazanych określeń nie oznacza jednak, że w każdym przypadku istotnie mają one oznaczać stan nazywany w teorii mianem zawisłości sprawy. W doktrynie zwraca się bowiem uwagę, iż w większości wypadków użyty w przepisach termin „w toku sprawy”, „sprawa toczy się” czy pochodne tych terminów oznaczać mają po prostu bieg, toczenie się postępowania, nie zaś samej sprawy, która jest jego przedmiotem i nie mają praktycznie nic wspólnego z istotą zawisłości jako pojęcia³.

Spośród szeregu przepisów, w których ustawodawca posłużył się wskazanymi zwrotami, jedynie trzy odnieść należy bezpośrednio do tego, co określane jest zawisłością sprawy. Przepis art. 192 k.p.c. wskazuje na skutki zawisłości, stanowiąc m.in., iż z chwilą doręczenia pozwu nie można w toku sprawy wszcząć pomiędzy tymi samymi stronami nowego postępowania o to samo roszczenie. Z punktem pierwszym tego przepisu pozostają w ścisłym związku przepisy art. 199 § 1 pkt 2 i art. 379 pkt 3 k.p.c. Jak wiadomo, pierwszy z powołanych przepisów przewiduje odrzucenie przez sąd pozwu, jeżeli o to samo roszczenie pomiędzy tymi samymi stronami sprawa jest w toku albo została już prawomocnie osądzona. Drugi zaś stanowi o nieważności postępowania,

¹ Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 101).

² Por. W. Broniewicz, „Sprawa w toku” w przepisach k.p.c., ZNUŁ 1970, z. 69, s. 3.

³ Pełnego wyczerpania przepisów zawierających rozważane określenia i analizy ich znaczenia dokonał W. Broniewicz, „Sprawa w toku” ..., s. 8 i n.

jeżeli o to samo rozszczenie pomiędzy tymi samymi stronami toczy się sprawa wcześniej wytoczona albo jeżeli taka sprawa została już prawomocnie osądzona. Słusznie wskazuje się w doktrynie, iż ze względu na wspólne usytuowanie obu sytuacji w treści tych samych przepisów zasadne jest przyjęcie, że zarówno w sformułowaniu „w toku sprawy”, jak i w zwrocie „sprawa prawomocnie osądzona” pojęcie sprawy musi być rozumiane w ten sam sposób. W przeciwnym razie trzeba by przypisać ustawodawcy błąd ekwiwokacji. Wobec tego zatem, że prawomocnie osądzone może być tylko to, co stanowi przedmiot postępowania, stąd i wyrażenie „sprawa w toku” winno być odnoszone do przedmiotu tegoż postępowania, nie zaś, jak w innych przepisach, do biegu samego postępowania. Termin „sprawa w toku” to zatem sprawa poddana rozpoznaniu przez sąd, a nie toczące się postępowanie⁴. Powyższe ustalenia rodzą dwojakiego rodzaju konsekwencje. Wykazana w literaturze różnorodność znaczeniowa pojęć „sprawa w toku” czy „tok sprawy”, zwłaszcza zaś nadawanie im w wielu przepisach znaczenia synonimicznego do zwrotu „postępowanie w toku” czy „tok postępowania” przemawia za odstąpieniem w niniejszym opracowaniu od posługiwania się tymi terminami, jak i pochodnym od nich sformułowaniem „stan sprawy w toku” na określenie stanu, o jakim istotnie mowa w przepisach art. 192 pkt 1, art. 199 § 1 pkt 2 oraz art. 379 pkt 3 k.p.c., tj. stanu powstającego z momentem doręczenia odpisu pozwu pozwanemu i trwającego co do zasady do prawomocnego zakończenia postępowania na rzecz niewywołującego podobnych wątpliwości, powszechnie akceptowanego i zrozumiałego zwrotu „zawisłość sprawy”. Przyjęte tu sformułowanie „zawisłość sprawy” jest zarazem traktowane jako tożsame ze zwrotem „stan sprawy w toku”, o ile temu drugiemu będzie nadane przytoczone powyżej, wynikające z treści wymienionych tam przepisów znaczenie⁵.

Nie wnikając wszakże na tym etapie głębiej w zawilości znaczeniowe użytych w cytowanych przepisach sformułowań, trzeba stwierdzić, że powołane wyżej przepisy, aczkolwiek jedyne, które – jak zostało powiedziane – wprost należy odnieść do stanu określanego jako zawisłość

⁴ W. Broniewicz, „Sprawa w toku”..., s. 10–11.

⁵ W doktrynie został zgłoszony słuszny, jak się wydaje, postulat *de lege ferenda*, by w ogóle odstąpić od zwrotów „sprawa w toku” czy „stan sprawy w toku”, a na oznaczenie stanu powstającego w procesie od chwili doręczenia odpisu pozwu pozwanemu używać „czysto technicznego, obojętnego (...)”, o ile chodzi o znaczenie etymologiczne tworzących go wyrazów” zwrotu „zawisłość sprawy” – zob. W. Broniewicz, „Sprawa w toku”..., s. 13.

sprawy, samej istoty owej zawisłości w zasadzie nie tłumaczą. Każdy z tych przepisów wskazuje bowiem jedynie na pewne elementy związane z tą procesową instytucją, w tym na jej skutki, przy czym przepis art. 192 k.p.c. stanowi nadto, z jakim momentem w trakcie postępowania skutki te występują. Warto też podkreślić, iż skutek polegający na niemożności skutecznego wszczęcia postępowania o to samo roszczenie pomiędzy tymi samymi stronami jest tylko jednym ze skutków powstania zawisłości. Stan zawisłości zaś rodzi jeszcze szereg innych skutków, które częściowo zostały wskazane w przepisie art. 192 pkt 2 i 3 k.p.c., a których opisaniu poświęcony jest jeden z dalszych fragmentów niniejszego opracowania.

Mimo dość skąpej regulacji instytucja zawisłości sprawy nie wzbudzała dotąd szczególnego zainteresowania także w nauce. W literaturze polskiej stan zbadania tej instytucji jest raczej znikomy⁶. Znamienny jest fakt, że jedyne nieco obszerniejsze w treści opracowanie zagadnień związanych z zawisłością w sprawach cywilnych pochodzi z okresu międzywojennego⁷. Na gruncie obowiązywania kodeksu postępowania cywilnego z 1964 r. instytucji zawisłości nie poświęcano większej uwagi w piśmiennictwie, ograniczając się jedynie do dość marginalnego traktowania jej w podręcznikach w związku z wyjaśnianiem problematyki przesłanek procesowych i przyczyn odrzucenia pozwu albo do wzmiankowania o niej niejako przy okazji roztrząsania innych instytucji prawa procesowego. Również w literaturze obcej monograficzne opracowania instytucji zawisłości sprawy należą do rzadkości, nadto – co zrozumiałe – odnoszą się jedynie do wybranych jej aspektów. Stosunkowo lepiej w zakresie publikacji zwartych, choć także poza granicami naszego kraju, przedstawia się stan rzeczy na tle europejskich i wspólnotowych przepisów regulujących zawisłość sprawy. Opracowania te jednak, z uwagi na specyficzne rozwiązania przyjęte zarówno przez postanowienia konwencyjne, jak i przez prawodawcę Unii Europejskiej, a także ze względu na swoistą, autonomiczną wykładnię zaproponowaną przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej

⁶ Warto odnotować, że również na tle prawa procesowego karnego czy postępowania administracyjnego i sądowno administracyjnego brak literatury poświęconej zagadnieniom wiążącym się z zawisłością, a jedyne opracowanie monograficzne dotyczy zawisłości sprawy w procesie kanonicznym – zob. M. Greszata, *Litispendencia w procesie kanonicznym*, Lublin 2003.

⁷ Zob. M. Waligórski, *O zawisłości prawnej*, PPC 1936, nr 16–17, s. 486–497, nr 18, s. 554–562, nr 19, s. 588–593, nr 20–21, s. 617–622, nr 22–23, s. 685–695, nr 24, s. 744–751 oraz 1937, nr 1–2, s. 18–25.

co do niektórych aspektów związanych z zawisłością, mogą stanowić punkt odniesienia do zrozumienia tej instytucji na tle regulacji wewnętrznych tylko w ograniczonym zakresie. Warto przy tym zaznaczyć, że wydaje się, iż z punktu widzenia naukowego poznania bardziej właściwy byłby jednak zabieg odwrotny: dla należytego zrozumienia zawisłości funkcjonującej w przepisach ponadnarodowych konieczne jest najpierw jej wyjaśnienie na płaszczyźnie wewnętrznego porządku prawnego.

Być może więc to z jednej strony niepełna regulacja, z drugiej zaś fragmentaryczne teoretyczne opracowanie zagadnienia stanowią przyczynę raczej intuicyjnego niż w pełni świadomego pojmowania tej ważnej instytucji procesowej. Wystarczy wskazać na fakt, iż w potocznym ujęciu nie dostrzega się innych jej skutków poza niedopuszczalnością prowadzenia ponownego postępowania o to samo roszczenie pomiędzy tymi samymi stronami. Co więcej, zarówno w praktyce, ale także niekiedy w doktrynie można zauważyć pewną tendencję do utożsamiania wręcz instytucji zawisłości z tym jednym tylko przeciwieństwem jej skutków.

Z powyżej przedstawionych względów niniejsze opracowanie stanowi próbę pełniejszego, bardziej kompleksowego wyjaśnienia instytucji zawisłości sprawy w różnych jej aspektach. Próba ta jest podejmowana ze świadomością, iż problematyka związana z zawisłością sprawy z przyczyn tkwiących w niedoskonałości ludzkiego umysłu i percepcyjnych możliwości nie zostanie wyczerpana. Być może jednak przyczyni się do naukowej dyskusji, której rezultatem stanie się poświęcenie większej uwagi tej zdecydowanie niedocenianej jako przedmiot teoretycznych opracowań instytucji.

Analiza zagadnień stanowiących materię niniejszego opracowania znajdzie początek w próbie wyjaśnienia istoty zawisłości sprawy, co znajdzie wyraz w skonstruowaniu propozycji jej definicji, a co byłoby niepełne bez przynajmniej ogólnego zaprezentowania osiągnięć nauki innych wybranych państw europejskich. Rozważania nad funkcjami zawisłości oraz nad jej umiejscowieniem w postępowaniu w świetle konstytucyjnego prawa do sądu i zasad rządzących postępowaniem pozwolą następnie ukazać ogromne znaczenie, jakie ma ona w każdym procesie, również w zwykle nieuświadomianym praktycznym aspekcie. W dalszej części uwaga zostanie skoncentrowana na kwestiach czasowego zakresu stanu zawisłości, z uwzględnieniem uwarunkowanego różnymi zdarzeniami jej momentu początkowego i końcowego, a także wpływu przebiegu procesu na jej trwanie. Złożoność omawianej insty-

tucji procesowej ujawni się zaś zwłaszcza w rozważaniach na temat skutków, jakie wywołuje zarówno w postępowaniu, w którym nastąpiła, jak i dla ewentualnych innych postępowań. Wydaje się, że ze względu na mocno podzielone stanowisko doktryny, pewną doniosłość można przypisać również tej części pracy, w której zostaną podjęte wysiłki w celu rozwiązania problemu zawierającego się w pytaniu, czy podniesienie przez pozwanego zarzutu potrącenia powoduje stan zawisłości co do roszczenia objętego oświadczeniem o potrąceniu. Ostatnie rozdziały opracowania poświęcone zostały zagadnieniom wiążącym się z zawisłością uregulowaną w przepisach prawa Unii Europejskiej oraz międzynarodowego postępowania cywilnego. Z uwagi jednak na wspomniane już pewne odstępstwa w pojmowaniu tej instytucji na tle wskazanych przepisów oraz szeroki zakres wyrastających na ich tle zagadnień, usprawiedliwione wydaje się twierdzenie, że mogą one i powinny być przedmiotem odrębnych opracowań. Z tych powodów poświęcone im części pracy mają z jednej strony charakter dość wybiórczy, z drugiej zaś zasadniczo sprawozdawczy.

Na koniec wypada dokonać pewnego wyjaśnienia terminologicznego. Niniejsze opracowanie posługuje się zwrotem „zawisłość sprawy”, zrezygnowano natomiast z występującego niekiedy w literaturze określenia „zawisłość sporu”. Zabieg ten jest w pełni świadomy i oznacza całkowitą aprobatę dla wysuwanych na rzecz takiego określenia przez niektórych autorów argumentów, z których najbardziej przekonujący wydaje się ten, zgodnie z którym treść sformułowania „zawisłość sprawy” jest szersza aniżeli zwrotu „zawisłość sporu”, co pozwala odczytać jej uniwersalny charakter. Wyrażenie „zawisłość sprawy” pozwala bowiem, jak się podkreśla, odnieść ją z jednej strony do wszystkich rodzajów postępowań cywilnych, także do tych, w których z ustawodawczego założenia nie występuje spór, w tym zwłaszcza do postępowania nieprocesowego, z drugiej zaś do tych wypadków w procesie, gdzie nie ma sporu, jak w sytuacji opisanej w przepisie art. 101 k.p.c., tj. gdy pozwany uznał powództwo przy pierwszej czynności, nie dając zarazem powodu do wytoczenia sprawy, a gdzie przecież dochodzi do powstania zawisłości⁸.

Trzeba też zaznaczyć, iż jakkolwiek z racji obszerności zagadnienia i mnogości poddanych analizie kwestii niniejsze opracowanie zostało

⁸ Tak W. Broniewicz, „Sprawa w toku”..., s. 13 w przypisie 19; por. także M. Wali-górski, *O zawisłości...*, s. 492.

z założenia ograniczone do zawisłości sprawy powstałej w procesie cywilnym, to większość dokonanych w toku rozważań ustaleń nadaje się do odpowiedniego odniesienia również w innych rodzajach postępowania, w tym w szczególności w postępowaniu nieprocesowym.

Rozdział I

Geneza i pojęcie zawisłości sprawy

1. Geneza instytucji zawisłości sprawy

Rodowodu instytucji zawisłości w jej współczesnym znaczeniu i postaci upatruje się, nie bez powodu, w rzymskiej instytucji określanej mianem *litis contestatio*. *Litis contestatio*, występujące w każdym z trzech historycznych form procesu rzymskiego i – jak podkreśla się w doktrynie – uzasadniane powagą sądu i względami ekonomii procesowej⁹, stanowiło pojęcie o centralnym znaczeniu dla przebiegu postępowania zwłaszcza w procesie legisakcyjnym i formułkowym, gdyż kończąc pierwszą fazę postępowania, stadium *in iure* oznaczało formalne ustalenie czy też ugruntowanie sporu (*lis*). Przypomnieć bowiem wypada, że właśnie istnienie dwufazowości procedury odróżniało proces legisakcyjny i formułkowy od najpóźniejszej jego formy, a mianowicie procesu kognicyjnego, który toczył się bez wyodrębnienia charakterystycznych dla dwóch pierwszych rodzajów faz. Pierwsza z faz, określaną mianem *in iure*, miała miejsce przed organem państwa, np. pretorem, a jej celem było rozstrzygnięcie o dopuszczalności procesu i ustalenie przy udziale stron, przed jakim sędzią i według jakiego schematu sprawa zostanie rozpoznana i rozstrzygnięta. Na drugą fazę, określaną jako *apud iudicem* (*in iudicio*) składało się postępowanie dowodowe i wyrokowanie, dokonywane przed sędzią wyznaczonym we wcześniejszej fazie¹⁰. W najpóźniejszym procesie kognicyjnym nie wyróżniano natomiast owych dwóch faz postępowania, samo zaś postępowanie toczyło się w zasadzie przed urzędnikiem państwowym (z ewentualną możliwością delegowania

⁹ K. Kolańczyk, *Prawo rzymskie*, Warszawa 2007 [aktualizacja J. Kodrębski], s. 135.

¹⁰ W. Osuchowski, *Zarys rzymskiego prawa prywatnego*, Warszawa 1966, s. 149–150 oraz 158–159, 169–190.

sędzię do rozpoznania sprawy albo jej części)¹¹. W każdym jednak przypadku powstanie *litis contestatio* powodowało stan określany w doktrynie jako ugruntowanie¹², utwierdzenie (się)¹³, ustanowienie¹⁴ czy stwierdzenie¹⁵ sporu, w każdym też rodzaju procesu rzymskiego skutkowało powstaniem stanu sprawy zawisłej (*lis pendens*)¹⁶, którego brak stanowił przesłankę procesową, ze względu na którą urządzenie odmawiał udzielenia skargi¹⁷.

Jak się podkreśla, dokonanie *litis contestatio* wymagało współdziałania zarówno stron procesowych, jak i pretora (w procesie legisakcyjnym) czy magistratury (w procesie formułkowym), stanowiło zatem pewnego rodzaju porozumienie pomiędzy powodem i pozwanym a tym organem co do dalszego prowadzenia postępowania. Jak wskazano wcześniej, jako niezbędny element każdego procesu zawierało *litis contestatio* oznaczenie sędziego wyznaczonego do rozstrzygnięcia sprawy oraz program procesowy, czyli całość spornych i mających znaczenie prawne kwestii, oznaczoną w oparciu o roszczenie powoda wraz z jego podstawą oraz zaprzeczenie przez pozwanego twierdzeniu powoda o jego prawie, które miał rozstrzygnąć sąd w drugiej fazie. Dokonanie *litis contestatio* było zatem aktem formalnym i odbywało się przy udziale świadków (*testes*), skąd wywodzi się nazwa instytucji. Było więc tym samym poddaniem się przez strony procesowi, który miał doprowadzić do rozstrzygnięcia sporu między nimi¹⁸, a zarazem przejawem zaaprobowania przez strony zarówno osoby wyznaczonego sędziego, jak i wspomnianych zasad, według których postępowanie miało się toczyć¹⁹. Ta okoliczność potwierdza podnoszony w literaturze

¹¹ E. Szymoszek (w:) E. Szymoszek, I. Żeber, *Prawo rzymskie*, Wrocław 2005, s. 83.

¹² W. Bojarski, *Prawo rzymskie*, Toruń 1999, s. 75; W. Rozwadowski, *Prawo rzymskie. Zarys wykładu wraz z wyborem źródeł*, Poznań 2008, s. 64; W. Wołodkiewicz (w:) W. Wołodkiewicz, M. Zabłocka, *Prawo rzymskie. Instytucje*, Warszawa 2009, s. 290.

¹³ E. Szymoszek, *Prawo...*, s. 114; W. Rozwadowski (w:) W. Wołodkiewicz (red.), *Prawo rzymskie. Słownik encyklopedyczny*, Warszawa 1986, s. 96; K. Kolańczyk, *Prawo...*, s. 134.

¹⁴ E. Szymoszek, *Prawo...*, s. 89 i 104; W. Litewski, *Rzymski proces cywilny*, ZNUJ 1988, z. 123, s. 23 i 49.

¹⁵ W. Osuchowski, *Zarys...*, s. 181.

¹⁶ W. Rozwadowski (w:) W. Wołodkiewicz (red.), *Prawo rzymskie. Słownik...*, s. 95.

¹⁷ P. Świącicka-Wystrychowska (w:) P. Świącicka-Wystrychowska (red.), *Prawo rzymskie. Repetytorium*, Kraków 2003, s. 220.

¹⁸ W. Litewski, *Rzymski...*, s. 23–24 oraz 49–50.

¹⁹ W. Rozwadowski (w:) W. Wołodkiewicz, *Prawo...*, s. 96.

umowny charakter *litis contestatio*²⁰. Jak powiedziano, powstanie *litis contestatio* wymagało udziału obu stron procesowych, gdyż stanowiło skutek zaprzeczenia przez pozwanego prawu powoda, tym samym bierność pozwanego czyniła niemożliwym dokonanie *litis contestatio*, co było równoznaczne z niemożnością rozstrzygnięcia sporu przez sędziego prywatnego²¹. Ugruntowanie sporu stanowiło czynność kończącą fazę *in iure*²².

Znaczenie *litis contestatio* zarówno w procesie legisakcyjnym, jak i formułkowym przejawiało się w licznych i ważkich dla postępowania skutkach o procesowym i materialnoprawnym charakterze. Przede wszystkim z momentem tym dochodziło do powstania właśnie zawisłości sprawy, co wyrażało się w używanym określeniu *res in iudicium deducta*, oznaczającym osiągnięcie przez sprawę stadium *iudicium*, czyli postępowania zmierzającego do wydania wyroku²³. Z powstaniem zawisłości wiązało się wspomniane wcześniej ustanowienie sporu i ostateczne ustalenie przedmiotu sporu, co oznaczało, że sędzia winien wyrokować według stanu z chwili *litis contestatio*²⁴, wszelkie zaś zmiany w zakresie owego przedmiotu dokonane po tym momencie, jak choćby zwrot rzeczy spornej, spełnienie świadczenia czy zmiana wartości przedmiotu sporu nie mogły być brane pod uwagę przez sędziego przy wyrokowaniu²⁵. Skutkiem powstałej w wyniku dokonania *litis contestatio* zawisłości była niedopuszczalność ponownego prowadzenia sporu o to samo (*bis de eadem re agere non licet*), co wiązało się także z materialnoprawną konsekwencją podjęcia tegoż aktu procesowego, jaką była konsumpcja skargi²⁶. W przypadku gdy przedmiotem procesu była wierzycelność oparta na *ius civile*, wspomniana konsumpcja skargi przejawiała się w wygaśnięciu z mocy prawa pierwotnego zobowiązania (z czym łączyła się niemożność ponownego dochodzenia tej wierzycelności przed sądem), co – jak się wskazuje – na gruncie prawa materialnego oznaczało, że dotychczasowe zobowiązanie, którego przedmiotem

²⁰ K. Kolańczyk, *Prawo...*, s. 135 określa tę czynność jako zawierany przez strony „rodzaj układu procesowego o oddanie swego sporu pod rozstrzygnięcie sędziego”.

²¹ W. Wołodkiewicz (w:) W. Wołodkiewicz, M. Zabłocka, *Prawo...*, s. 291.

²² W. Rozwadowski, *Prawo rzymskie...*, s. 64; W. Bojarski, *Prawo...*, s. 75.

²³ W. Litewski, *Rzymski...*, s. 50.

²⁴ W. Rozwadowski, *Prawo rzymskie...*, s. 64.

²⁵ W. Wołodkiewicz (w:) W. Wołodkiewicz, M. Zabłocka, *Prawo...*, s. 291.

²⁶ W. Rozwadowski, *Prawo rzymskie...*, s. 64; W. Osuchowski, *Zarys...*, s. 182.

Joanna Mucha – doktor nauk prawnych, adiunkt w Zakładzie Postępowania Cywilnego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, kierownik Podyplomowego Studium Prawa Upadłościowego WPiA UAM; radca prawny; autorka publikacji z zakresu prawa i postępowania cywilnego.

■ Prezentowana książka jest pierwszym na rynku wydawniczym monograficznym opracowaniem instytucji zawisłości sprawy w procesie cywilnym, zawierającym jej kompleksową analizę obejmującą zarówno aspekty teoretyczne, jak i znaczenie w praktyce.

■ Czytelnicy znajdą tu m.in.:

- omówienie kwestii czasowego zakresu stanu zawisłości, z uwzględnieniem uwarunkowanego różnymi zdarzeniami jej momentu początkowego i końcowego, a także wpływu przebiegu procesu na jej trwanie,
- propozycje rozwiązania licznych problemów, jakie mogą wyłonić się w postępowaniu przed sądem od momentu doręczenia odpisu pozwu pozwanemu do prawomocnego zakończenia postępowania,
- analizę wielu praktycznych aspektów związanych ze stosowaniem przepisów kodeksu postępowania cywilnego i innych ustaw odnośnie do instytucji zawisłości sprawy,
- rozważania na temat skutków, jakie zawisłość wywołuje zarówno w postępowaniu, w którym nastąpiła, jak i dla ewentualnych innych postępowań, w tym dotyczące tożsamości przedmiotowej postępowań z punktu widzenia treści zgłaszanych przez powoda roszczeń odpowiadających podziałowi powództw na powództwa o zasądzenie świadczenia, o ustalenie istnienia albo nieistnienia prawa lub stosunku prawnego oraz o ukształtowanie.

■ Wobec braku odrębnych opracowań instytucji zawisłości sprawy dla innych niż cywilna procedur sądowych, monografia może być pomocna i wykorzystywana także na gruncie postępowania karnego czy sądownoadministracyjnego. Warto podkreślić, że przemyślenia i wnioski w niej zawarte poparte zostały wyczerpującym przeglądem orzecznictwa i poglądów doktryny.

■ Publikacja jest skierowana do prawników praktyków biorących udział w postępowaniach sądowych (sędziowie, radcowie prawni, adwokaci oraz aplikanci w zakresie wskazanych zawodów), a także do teoretyków prawa.

ISSN 1897-4392
ISBN 978-83-264-3229-3

9 788326 432293

Cena 99 zł
(w tym 5% VAT)

Zamówienia:

infolinia 801 04 45 45, fax 22 535 80 01
zamowienia.książki@wolterskluwer.pl
www.wolterskluwer.pl
księgarnia internetowa www.profinfo.pl

9788326432293 W01P01